

זכויות יוצרים ושימוש הוגן ביצירות לצרכי הוראה ומחקר

1 זכויות יוצרים

[חוק זכות יוצרים, התשס"ח-2007](#) קובע את המסגרת המשפטית להגנה על זכויות יוצרים בישראל. על פי החוק, זכות יוצרים היא הזכות הבלעדית לעשות ביצירה, או בחלק מהותי ממנה, פעולות כגון פרסום, יצירת העתקים, הצגה בפומבי, הפצה, שידור, ועוד.

ככלל, חל איסור לעשות שימושים אלו בחומרים המוגנים בזכויות יוצרים, כגון טקסט של ספרים או מאמרים, תמונות, איורים, מפות, קטעי צליל, קטעי וידאו, גרפיקה ויישומי תוכנה, וכיוצ"ב, ללא קבלת רשות - מראש ובכתב - מבעל הזכויות.

2 הסכמי רישיון

הסכמי רישיון בין הטכניון לבין מו"לים מהווים חריג לאיסור הכללי על שימוש ללא רשות בחומרים מוגנים. הסכמים אלו מתירים לכל בית הטכניון שימוש בכתבי עת, בספרים אלקטרוניים ובמאגרי מידע הנגישים [בפורטל ספריות הטכניון](#), לצרכי הוראה ומחקר בטכניון בלבד.

על פי הסכמי הרישיון, אין להעביר חומרים מוגנים ממקורות אלו לגורמים מחוץ לטכניון, אין לאפשר לגורמים מחוץ לטכניון לעשות בהם שימוש (אלא בהתאם לתנאי הרישיון), וככלל אין לעשות בהם כל שימוש שאינו נוגע ללימוד, הוראה ומחקר בטכניון.

העושה כן, מפר את זכויות היוצרים ואת תנאי הרישיון וחשוף להליכים משפטיים על ידי בעלי הזכויות, כמו גם להליכים משמעתיים על-ידי הטכניון.

בנוסף, הפרה של הסכמי הרישיון עלולה להוביל להגבלת הגישה למקורות אלה לכלל בית הטכניון.

3 שימוש הוגן

"שימוש הוגן" הוא חריג נוסף לאיסור הכללי על שימוש ללא רשות בחומרים מוגנים. **החריג, הקבוע בסעיף 19, מתיר לבצע "שימוש הוגן" ביצירה לצרכי לימוד, מחקר, הוראה ובחינה על ידי מוסד חינוך.**

שימוש הוגן פירושו, למשל, ציטוט סביר של החומר המוגן, תוך ציון המקור לציטוט. שימוש הוגן אוסר על המשתמש לעשות בחומר המוגן כל סילוף, פגימה או שינוי אחר, או כל פעולה שיש בה משום הפחתת ערך ביחס לחומר המוגן, או שעלולה לפגוע בכבודם או בשם של בעל זכויות היוצרים בו.

עקרון השימוש ההוגן בא לאזן בין זכותו של בעל זכויות היוצרים ביצירה לבין זכות המשתמשים. העקרון הוא גמיש מטבעו, ואין דרך פשוטה לקבוע מתי שימוש ייחשב הוגן.

על מנת לסייע בשיפור הנגישות של חומרי הוראה ומחקר המוגנים בזכויות יוצרים, חיבר פרויקט "השכלה נגישה" כללים אופרטיביים המתווים את **עקרונות השימוש ההוגן בהשכלה גבוהה** (Code of Best Practices). עקרונות אלו אומצו על ידי הספריות האקדמיות בישראל, ואף אושרו על-ידי בית המשפט. הכללים נגישים [באתר הפרויקט](#).

להלן מספר כללי אצבע אופרטיביים לעניין הוראה באמצעים דיגיטליים ולמקראות מודפסות, אשר גובשו מתוך מסמך העקרונות:

3.1 כללים לשימוש הוגן ביצירות לצרכי הוראה באמצעים דיגיטליים

מתוך מסמך העקרונות של פורום השכלה נגישה, להלן עיקרי הכללים הנוגעים להנגשת יצירות לצרכי הוראה באמצעים דיגיטליים (כגון שמורים אלקטרוניים, סילבוסים מקוונים, או הנגשת טקסט מלא באתר הקורס):

א. תנאים מקדמיים:

- i. היצירות הן חומר הוראה הנדרש על-ידי המרצה לצורך קורס הנלמד בטכניון, עבור סטודנטים בטכניון. השימוש הנדרש צריך להיות מידתי, כלומר במידה הדרושה לצרכי הקורס ולא מעבר לכך.
- ii. לא קיימת גישה חופשית לאותן יצירות באמצעות מקורות פתוחים ברשת האינטרנט. במידה וקיים מקור פתוח, יש להשתמש בו.
- iii. לספריות הטכניון גישה כדין לעותק אחד לפחות של היצירות.

ב. נגישות ליצירות:

- i. היצירות תהיינה נגישות רק לתלמידים הרשומים לקורס וצוות הקורס הרלוונטי (אקדמי ומנהלי), באמצעות מערכת ה-Moodle או מערכת מקבילה, רק למשך תקופת הלימודים והבחינות. הפצה או מתן גישה לכל גורם אחר שאינו משתייך לטכניון אסורה.
- ii. תוצג הודעה על החובה לכבד את זכויות היוצרים ולא להפיץ את החומרים.

ג. מבחינת היקף השימוש ביצירה, ייכנסו בגדר השימוש ההוגן השימושים הבאים:

- i. שימוש בהיקף של כחמישית מתוך ספר. הבחינה אינה רק כמותית אלא גם איכותית.
- ii. שימוש במאמר אחד מכתב עת או מספר שהוא אסופת מאמרים, בשלמותו.
- iii. כאשר היצירה איננה ניתנת לחלוקה (כגון תמונה, טבלה, תרשים, שיר), ניתן לעשות שימוש ביצירה בשלמותה.

ד. האמור לעיל אינו מהווה רשימה סגורה של כללים. בכל מקרה של ספק, או צורך בהנגשת חומרים בהיקף החורג מן הכללים האמורים, ניתן לפנות, באמצעות מנהלת הספרייה המרכזית, לוועדה שמינה המשנה הבכיר לנשיא, אשר תחליט אם השימוש המבוקש עומד בגדרי השימוש ההוגן.

ה. בכל שימוש ביצירה או בחלקה יש להקפיד על מתן קרדיט ליוצר היצירה.

3.2 כללים נוספים לעניין מקראות מודפסות

מומלץ להימנע ממקראות מודפסות ולהעדיף שימוש ב"שמורים אלקטרוניים".

במקרה בו סבור המרצה כי יש צורך במקראה מודפסת, יש להקפיד על הכללים הבאים:

- א. מקראות יודפסו ויימכרו לפי דרישה בלבד.
- ב. מכירה תהיה אך ורק לסטודנטים רשומים או לסגל הקורס הרלוונטי.
- ג. המקראות יימכרו במחירי עלות בלבד (כולל תקורות הפקה).

4 לפרטים נוספים

למידע נוסף ניתן לפנות לגב' תמר זקבך, הספרייה המרכזית, tamar.z@technion.ac.il

עודכן לאחרונה: 30/10/2016